

KDO JSI TY, KTERÝ JDEŠ KOLEM?

Lk 10,25-37

Jak získat život věčný?

„*Mistře, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?*“ (v. 25). Život věčný byla naděje židovského národa. Naděje na nové stvoření, na to, že Hospodin jednou zasáhne a promění porušenost starého světa ve stvoření nové. Má to být nová zkušenost setkání člověka s Bohem, setkání blízké a bezprostřední. Tyto naděje se vynořují postupně ze zvěsti Starého zákona. Proroci ohlašovali příchod „dne Hospodinova“, který přinese soud nad zlem, ale také obnovu porušeného stvoření a nový věk Boží vlády, radosti, pokoje a bezpečí. Tento nový věk, tento „život věčný“, má být cele Božím darem. Ale tento dar je třeba přijmout a na věčný život se připravit již zde, na zemi, již v tomto životě. A i zákoník z našeho příběhu pokládá tu nejzávažnější otázku, jaká je jen možná: „*Mistře, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?*“ Ta otázka je naléhavější, protože ji zákoník nepokládá jako obecnou, ale jako osobní otázku. Neptá se co má člověk obecně udělat, aby měl život věčný, ale co mám *já* dělat, abych na něm měl podíl? Tím celý rozhovor nabývá na zvláštní naléhavosti. Nejde tu o nějaké všeobecné názory, jde tady o *mně*. V tomto duchu se ptá zákoník naprosto příhodě. Když se jedná o věčný život, musím se ptát především takto osobně. Ne, co ti druzí, ale jak *já* si stojím tvář v tvář věčnosti. A Ježíš mu odpovídá: „*Co je psáno v Zákoně? Jak to tam čteš?*“ (v. 26). Jako znalce zákona Mojžíšova jej odkazuje na Zákon. Už v zákoně Mojžíšově je podle Ježíše obsažena odpověď na tyto závažné otázky. Jistě, není to tam pověděno takto - život věčný získáš, když ... Sama idea věčného života se ve SZ dlouho vyvíjela. Ale je zde naznačeno, co člověk potřebuje, aby mohl žít ve společenství s Hospodinem. A Ježíš říká, že podobné je to i v pohledu na to věčné společenství s Hospodinem. To, co platí pro harmonický život s Bohem v tom to světě, platí i pro ten věčný život s ním.

„Dvojpříkázání lásky“

A co to tedy je? Co je člověku zapotřebí, aby měl radostné společenství s Hospodinem - tady, ale také i na věčnosti? „*Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou silou a celou svou myslí a miluj svého bližního jako sám sebe*“ (v. 27). Miluj Boha vším co máš a čím jsi a miluj svého bližního jako sám sebe. Tak to shrnul zákoník. A Ježíš tento jeho výklad ocenil: „*Správně jsi odpověděl. To čin a budeš živ*“ (v. 28). Ano, toto je skutečně cesta do věčného života. Miluj Boha nade vše, ze vší síly a svého bližního jako sám sebe. Láska k Bohu a k bližnímu byla vždy vrcholem křesťanské zvěsti. Pokud chceš mít co do činění s Bohem, pokud chceš najít podíl v jeho blízkosti a v jeho věčnosti, pak musíš být jako on. Bůh je láska, tak to čteme v Biblii, a jen ten, kdo miluje, je schopen mít společenství s Bohem. Jistě se můžeme ptát, proč se zde nemluví o dalších důležitých věcech jako je víra, naděje, poslušnost atd. Možná proto, že v lásce k Bohu a bližnímu je to všechno již zahrnuto. Nemůže přece milovat Boha ten, kdo mu také nevěří. Pokud člověk miluje Boha, pak mu i důvěřuje a také ho i poslouchá. Láska je pak shrnutím a naplněním všeho, co Bůh po člověku žádá. Ap. Pavel napíše, že láska je naplněním zákona. Podobně Pán Ježíš na jiném místě říká, že v lásce k Bohu a bližnímu spočívá celý zákon i proroci. Ap. Pavel také napsal, že zůstává víra, naděje a láska, a že největší z nich je právě láska. A ještě jinde napíše, že pravá víra v Krista se uplatňuje láskou. A tak je v té pozoruhodné stručnosti vyjádřeno mnohé. Ve slovech „miluj Hospodina celým srdcem a bližního jako sebe samého“ je obsaženo všechno - i víra, i poslušnost, i naděje. A tak si zákoník nakonec sám dobře odpověděl. Nyní už jen zbývá to druhé - „*To čin a budeš živ*“. Teorii má zákoník zvládnutou dobře. Co to ale udělá s jeho životem? Vztah k Bohu a cesta k věčnému životu, to není jen dobrá nauka, ale především dobrá praxe. Jistě, bez dobrého poznání by nemohla být ani dobrá praxe. Ale jak často se stane, že člověk ví dobře, co je správné, ale nejedná podle toho. Proto musí Ježíš dopovědět - *to čin a budeš živ*. Sebelepší teologie a biblické vzdělání nám neprospějí bez tohoto, abychom sami vykročili na cestu víry, naděje a lásky.

Celé by to mohlo vyznít trochu jako nějaké záslužnictví - že si hromaděním skutků milosrdenství zasloužím spásu. Spása je ale cele darem Božího milosrdenství, které můžeme jen přijmout. Ale jak se pozná, že někdo Boží pomoc a záchranu skutečně chápe a přijímá? Podle lásky. Láska k Bohu a bližnímu je tedy spíše než záslužnou činností odpovědí na Boží lásku a pomoc, které nás vždy předchází, ukazatelem, že jsme na cestě k Bohu a do jeho království.

A zde by ten rozhovor mohl skončit. Zákoník se zeptal, sám si správně odpověděl a teď je na něm, co s tím udělá. Ale přichází další jeho otázka uvozená slovy: „*Zákoník se však chtěl ospravedlnit ...*“ (v. 29). Proč se chtěl ospravedlnit? Asi se cítí hloupě. Vždyť to je přece jasné, co má člověk činit, aby dosáhl věčného života a já se na to ptám jako školáček. Chtěl jsem Ježíše prozkoušet, možná ho i poučit, ale sám jsem skončil poučován. A tak se zřejmě snaží nějak ještě získat tvář a celé to nějak učinit složitějším. Ukázat, že to není tak jednoduché, jak to vyznělo. Že je to mnohem komplikovanější.

Kdo je můj bližní?

Zákoník si sám dobře odpověděl, že cestou k věčnému životu je láska k Hospodinu a k bližnímu. Ale vyvstal mu jeden problém: „*A kdo je můj bližní?*“ (v. 29). Tím na sebe prozradil, že zná sice správnou odpověď, ale sám svou

vlastní odpověď úplně nepochopil. Ano, vím, že je nutné milovat Boha a bližního. Ale kdo je to ten bližní? Jestliže jej mám milovat jako sám sebe, pak musím nejprve vědět, kdo to je. Ovšem zdá se, že bližní je pro zákoníka těžko uchopitelná veličina. Zákoník svou otázkou zjevně rozděluje lidi na „bližní“ a „nebližní“ a teď hledá nějaký klíč, jak je od sebe rozeznat. Židé jeden takový klíč měli. Byl to klíč národnostní. Bližním je především Žid, Izraelita, člen pospolitosti. Ostatní jsou „gójím“, pohané, cizí. Ale možná i ve svém vlastním lidu hledá zákoník nějaké rozlišení. A tak se někdy i my můžeme ptát. Bližní? To bude především moje rodina a moji přátelé. Jim jsem povinován. Kolem rodiny se může někdy vystavět neproniknutelná hradba. Můj dům, můj hrad. A ti ostatní jsou mi více méně lhostejní. Co do této otázky říká Ježíš?

Odpovídá příběhem, **podobenstvím**. Jeden člověk šel cestou z Jeruzaléma do Jericha, když ho přepadli lupiči. Je zajímavé, že jeho identita se tu neřeší, na rozdíl od ostatních postav. Je zbit a okraden. Nechali ho tak a tak tam leží polomrtvý někde u cesty. A teď se u něj vystřídají tři postavy. Kněz, levita a Samařan. Tyto postavy nejsou vybrány náhodně. Jsou vybrány pro jejich kontrast. Kněz a levita jsou spojeni s židovstvem. Jsou to představitelé kultického náboženského života Izraele. Oba slouží v chrámu v Jeruzalémě. Měli k tomu zvláštní Boží vyvolení. Jen potomci kmene Lévi mohli sloužit jako kněží nebo levité. Jen kněží mohli kontakt bohoslužby v chrámu, jen levité jim v tom směli pomáhat. Kněží proto byli v úctě. Zde kněz a po něm levita jdou tou cestou a spatří polomrtvého cestujícího. Jak zareagují? Oba shodně. Obešli ho a šli dál. Nevíme proč. Snad proto, že se nechtěli zdržovat? Nebo proto, že by se dotekem polomrtvého či dokonce snad už mrtvého znečistili a museli se komplikovaně rituálně očišťovat? Nebo ze strachu? Co když tam za těmi stromy stále někdo číhá na další oběť? Nebo jednoduše z lhostejnosti? Nevíme. Ale víme, že šli dál. A pak se na scéně objeví Samařan, Samaritán. Jestliže kněz a levita jsou představiteli židovské náboženské elity, tedy těch nejmávanějších ze Židů, pak Samařan je pravým opakem. Kdo to byli Samařané? Byli to sousedé Židů. Vlastně to byli potomci severních izraelských kmenů, které byly před mnoha lety dobyty a podrobeny Assyřany. Assyřané severní Izraelce odvedli do zajetí a na jejich území nastěhovali pohanské obyvatelstvo. To se zde mísilo s pozůstatky původních Izraelitů. Vzniklo tak svérázné židopohanské etnikum. Nakonec v něm převážily prvky židovské, byť upravené. Samařané přijímali knihy Moj. zákona a uctívali Hospodina na hoře Gerizim. Pro Židy ovšem Samařané byli nepravověrní a s pochybným polopohanským původem. V Ježíšově době panovala mezi Židy a Samařany velká nevraživost. Někteří židé prý, když putovali do Galileje a museli by projít územím Samařanů, tak si raději udělali velkou zacházku, aby se tomuto území vyhnuli. A zde v Ježíšově podobenství jde cestou také jeden Samařan. Jak ten zareaguje? „*Ale když jeden Samařan na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl hnut soucitem*“ (v. 33). Ejhle, ani kněz ani levita, ale právě ten nenáviděný Samařan se zastavil a pomohl. Nejen soucitem, nejen politováním, ale také praktickou pomocí. Velmi energicky zajišťuje pomoc (v. 34-35).

Zákoník se ptá po tom, kdo je můj bližní? Tak se asi ptali i onen kněz a levita. Je tento u cesty náš bližní, kterému máme pomoci? Vyhodnotili si to zřejmě tak, že není. To není náš bližní. Samařan to vyhodnotil opačně. Tento pobitý je můj bližní. Ale to ještě není pravá pointa tohoto podobenství. Ježíš nakonec ukáže, že ptát se po tom, kdo je můj bližní, je vlastně naprosto chybná a scestná otázka. Pokud se budeme ptát kdo je a kdo není náš bližní, můžeme dopadnout jako kněz a levita. Prostě si vždycky nějak odůvodníme, proč tento není můj bližní, o kterého bych se měl zajímat. Důležitou otázkou tak vůbec není kdo je můj bližní, ale zda *já jsem bližní tomu, kdo mě potřebuje*. Zákoník se ptal Ježíše - a kdo je můj bližní? Ježíš odpovídá - ty buď bližním druhých. Pokud přijmeme tento otočený důraz, pak se změní náš pohled na druhé lidi. Už se nebudeme tolik zabývat otázkou, zda dotyčný spadá do okruhu mých blízkých a tedy má i nárok na mou pozornost, ale budeme se ptát, jak mohu já být ku prospěchu člověku v nouzi, který mi byl postaven do cesty, ať už je to *kdokoli*. Je zajímavé, že Ježíš se (na rozdíl od zákoníka) neptá po identitě zraněného. Je to prostě člověk v nouzi. Ale zajímá ho identita toho, kdo jde kolem. Není důležité, kdo to tu leží pobitý u cesty, ale kdo mu pomůže. Není podstatné kdo je ten, co tu leží, ale *kdo jsi ty, který jdeš kolem!* Kněz a levita odmítají. Samařan pomáhá. Náboženské elity Izraele selhávají. Nenáviděný Samařan naopak pomáhá. To je pro Ježíše důležité. Schválně podobenství vyostřil do kontroverzního tónu. Nic ti nepomůže, že jsi kněz nebo levita. Když necháš ležet pobitého u cesty, jsi mimo cesty Boží. A naopak, i když jsi nenáviděný a pohrdaný Samařan, pokud se u pobitého zastavíš a pomůžeš mu, jsi Bohu mnohem blíže než kněz se svou teologií a náboženským provozem. Ježíš tedy na otázku „kdo je můj bližní“ odpovídá protiotázkou - na tom nezáleží, kdo je můj bližní, ale kdo jsem já vůči potřebnému. Budu já jemu bližním když mě bude potřebovat, nebo budu cizím, vzdáleným?

Jistě i toto podobenství by se dalo všelijak problematizovat. Že máme podle svých sil a možností pomáhat lidem v nouzi, je zřejmé. Zákoník mohl nadnést ale další otázky. Např.: A kdo je opravdu potřebný? Víme, že existují i lidé, kteří využívají a zneužívají lidského soucitu. Ale nedejme si tím zastínit smysl podobenství, které ukazuje, že na cestě do Božího království je ten, kdo je pohnut Boží láskou k pobitým a zraněným kolem vlastní cesty. Takový člověk ví, že jeho vlastní spása je jen nezaslouženým darem Božího milosrdenství, které se k nám sklání. A také ví, že toto Boží milosrdenství jej vede nenechat si Boží lásku jen pro sebe. V tomto přijímání a sdílení Boží lásky se rodí a odehrává Boží království.